

l'administració de l'Alfolí de l'Escala i de la resta de Catalunya, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó⁴, ha canviat radicalment aquest panorama. Els llibres dels alfolins permeten obtenir informació fidedigna per a conèixer la funció principal per a la qual va ser creat l'Alfolí: la d'administrar la distribució i venda de la sal mentre aquesta va ser objecte de monopoli reial. Per situar l'Alfolí en el seu context hem de remuntar-nos als orígens del Port de l'Escala, el seu procés de formació al llarg del segle XVI, dependent de la vila d'Empúries, fins a arribar a obtenir el rang de vila, el 1766 i per a entendre l'impacte social i econòmic que representà l'Alfolí en el Port de l'Escala de la vila d'Empúries, s'ha d'esmentar la gran importància de la sal des de l'antiguitat, l'interès dels governants per monopolitzar-la, les principals salines que proveïen els alfolins, el control dels aliments de primera necessitat a través de les gabelles, la creació dels alfolins i el paper de la sal, com a element dinamitzador de l'economia, però també causa de revoltes i protestes pels preus abusius i l'excessiu control.

ORIGEN DEL PORT DE L'ESCALA. LA PESCA I LA SAL A LA MAR D'EMPÚRIES

L'Escala va néixer com un port de pesca i cabotatge dependent de la vila d'Empúries, a partir de la segona meitat del segle XVI, amb la introducció de la pesca dels sardinals. La prohibició de pescar amb aquest art a França, el 1550, fet habitual quan apareixia un

4. ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ. Sèrie: "Libros de Encabezamientos de los Alfolies"(16 llibres, enquadernats en pell i tancats amb sivella de ferro, amb agrupacions d'alfolins). L'Alfolí de l'Escala va junt amb el de Barcelona, Mataró, Blanes i Sant Feliu de Guíxols: (anys 1716-17, 1719-20, 1720-21, 1721-22 i 1723-24); "Libros de Encabezamientos de los alfolies de Vilanova, Tarragona, Reus, Tortosa, Flix i Cervera" (anys 1716-17, 1717-19, 1719-29, 1722-23 i 1723-24) i "Libros de Encabezamientos de los alfolies de Cardona, Gerri, Santa Linya i Torredembarra" (anys 1716-17, 1717-19, 1719-20, 1721-22, 1722-23 i 1723-24). Sèrie "Libros de contabilidad de los alfolies"(19 llibres amb coberta de pergamí de l'Alfolí de l'Escala): "Libro Borrador del Administrador" (anys 1800, 1801, 1806, 1818 i 1830), "Libro Borrador del Interventor" (anys 1800, 1801, 1806, 1807 i 1818), "Libro Mayor del Administrador (anys 1800, 1801, 1806, 1807 i 1818) i "Libro Mayor del Interventor (anys 1800, 1801, 1806 i 1818). La resta de llibres, amb una cronologia que va de 1851-70, són llibres de comptabilitat de les salines de Cardona, majoritàriament.

Façana de l'Alfolí de la Sal a l'actualitat. Autor: Ferran Magret, 2017.

nou art, a causa de les protestes dels que pescaven amb arts més rudimentaris, motivà que pescadors de la Provença i el Llenguadoc emigressin amb els seus llaguts cap als ports del nord de Catalunya, no gaire lluny del gran mercat de Bellcaire de França, on trobaven sortida per al producte de la seva pesca: les sardines i les anxoves conservades en sal. El nou art de pesca permetia capturar una gran quantitat de peix i revolucionà l'economia dels petits ports de pesca i cabotatge del nord de Catalunya com el Port de la Selva, Llançà, Cadaqués, Roses, Empúries i el Port de l'Escala, Torroella de Montgrí i el Port de l'Estartit, Begur, Palafrugell, Palamós, Tossa, Sant Feliu, Lloret i Blanes. La nova pesca era una veritable indústria, ja que la primera transformació del producte tenia lloc dalt de la barca, conservant el peix en sal en els barrils i s'originaren conflictes quan l'Església volgué imposar l'impost del delme del peix.

En el cas d'Empúries i el Port de l'Escala, coneixem per un plet interposat per la catedral de Girona⁵ que fou el 1575 quan s'introduí aquesta pesca a la mar d'Empúries. Els pescadors es negaven a pagar el delme del peix al·legant que mai ho havien fet i amenaçaven de cremar els sardinals dels pobles veïns que s'acostessin a la "mar d'Empúries" si el pagaven. L'església esgrimia que mai s'havia pagat per pescar des de terra amb canya, nanses, traire i rall, però el cas del sardinal era diferent, ja que, a més de permetre capturar milers de peixos en cada calada, un cop salat es transformava en un altre producte que es venia a mercats com el de Bellcaire de França o Barcelona generant grans beneficis. Tant era així que pagesos d'Empúries, les Corts, Vilanera, Cinclaus i els Recs s'havien venut els seus camps per ser armadors de sardinals.

5. ARXIU DE PERALADA. "Pleito vertiente entre el Syndico y particulares pescadores de la Villa de Empurias y Puerto de la Escala de una y el Venerable Cabildo de Canonigos de la S. Iglesia Catedral de Gerona..."